

Соціологічні дослідження кримінальних субкультур у світі

Лекція 2. Поняття кримінальної субкультури

План

1. Сутність кримінальної субкультури.
2. Структура кримінальної субкультури.
3. Вплив кримінальної субкультури на формування соціальних відносин у суспільстві.

Література:

1. Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. Москва : «Права человека», 2001. 152 с.
3. Божок О.І. Феномен субкультури в багатогранності буття культури. Вісник НТТУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Київ, 2009. Випуск 2. С. 17-20.
4. Мальцев О. Методическое пособие по исследованию субкультуры «Нарисуйте субкультуру». Одесса : ЧП «Издательский дом «Патриот», 2021. 130 с.
5. Скворец В. А. Роль субкультур в процессах латентного социального управления. *Вестник «Результаты работы ученых: социология, криминология, философия и политология»*. Ежеквартальный немецкий научный / научно-популярный журнал. 2021. Т. 2. Выпуск № 6 : Субкультуры. С. 14-19.
6. Фурман А. Субкультура / А. Фурман, А. Литвин. *Психологія і суспільство*. 2011. № 3. С. 187-192.

1. Сутність кримінальної субкультури

Як існуюча об'єктивна реальність, кримінальна субкультура займає певне місце в системі людських цінностей. Вивчення кримінальної субкультури допомагає зрозуміти **внутрішні закони, за якими живе злочинне середовище**, оцінити зміни, що відбуваються в ньому, вивчити **внутрішні питання відтворення злочинності**. Кримінальна субкультура, завдяки наявності в ній певної частки романтичних моментів, таємничості, незвичності, привабливості, порівняно легко засвоюється, особливо молоддю. Важливу роль відіграє і те, що кримінальній субкультурі властивий *ігровий та емоційний характер*. Прихильність до кримінальної субкультури, засвоєння її норм та цінностей здійснюється, як правило, особистістю, яка не отримала з різних причин визнання і вирішила домогтися його принаймні в кримінальній спільноті. Незадоволеність особи своїм низьким статусом у системі офіційних відносин також робить привабливою для неї кримінальну субкультуру.

Про кримінальну субкультуру, її значення і роль у суспільстві останнім часом написано чимало. Якщо до 1985 року ця тема замовчувалась, вважалось, що кримінальної субкультури просто не може існувати, то після так званої «перебудови» з'явилося чимало

робіт, присвячених її вивченню. Вивченню кримінальної субкультури присвятили свої роботи дослідники **О. Гуров, В. Пирожков, Ю. Дубягін**.

Якщо говорити коротко, то **кримінальна субкультура** – це спосіб життєдіяльності осіб, які об'єдналися у кримінальні групи і дотримуються певних законів та традицій. Такі асоціальні групи характеризуються розмитістю моральних норм, жорстокістю, втратою людських якостей (жалості, співчуття), відсутністю заборон на будь-яку, в тому числі інтимну інформацію, статевою розбещеністю, низьким рівнем морального розвитку і т.д.

Для **асоціальної субкультури** характерні жорстокість і обман, безжалісність і здирство, паразитизм і вандалізм. Причому найчастіше це маскується як справедливість, **вірність товариству, обов'язок перед «своїми»**. Для кримінальних груп характерна обов'язковість її членів дотримуватися всіх неформальних норм та правил; а ті, хто їх ігнорує, як правило, зазнають досить жорсткого, а часом і жорстокого покарання. У багатьох таких угрупованнях організуються заняття силовими видами спорту (в основному східними єдиноборствами).

З недавнього часу для багатьох кримінальних груп стало характерно створення досить **жорсткого порядку управління** (слово злочинного авторитету і раніше було законом).

Наявність чи відсутність кримінальної субкультури в певному колективі можна визначити за такими ознаками: 1) **жорстка групова ієрархія (стратифікація)** – своєрідна табель про ранги (причому найяскравіше це виявилось у закритих молодіжних колективах); 2) **обов'язковість дотримання встановлених норм та правил** і водночас наявність системи окремих **винятків для осіб, які займають вищі щаблі в злочинній ієрархії**; 3) наявність **ворогуючих між собою угруповань**, конкуруючих за сфери впливу (збут наркотиків, проституція, надання «послуг» у вигляді надання даху, ритуальних послуг і т.д.); 4) поширеність **тюремної лірики**; 5) **факти здирництва** (грошей, продуктів харчування, одягу та ін); 6) використання в мові **кримінального жаргону (арго)**; 7) **нанесення татуювань**; 8) **симуляція, членушкодження**; 9) поширеність фактів як примусового, і добровільного **гомосексуалізму** (заняття цим в активній формі не вважається принизливими, тоді як **пасивний партнер** завжди перебуває на самому низу ієрархічних сходів з усіма обмеженнями, утисками, знущаннями, презирством тощо), 10) **фізична та психологічна ізоляція цих осіб у спільноті (ображені, опущені)**; поява окремих столів для ображених, посуду тощо; 11) повсюдна поширеність **карткової гри** під інтерес (з метою отримання

матеріальної або іншої вигоди); 12) наявність *кличок*; 13) наявність так званої *прописки*; 14) *відмова від участі у громадському житті*; 15) *відмова від робіт з благоустрою*; 16) *групові порушення*; 17) поширеність різних виробів *ширвжитку* (хрестики, ножі, браслети, різного роду сувеніри часто з тюремною символікою) тощо.

2. Структура кримінальної субкультури

Основними складовими кримінальної субкультури є такі елементи:

1. *«Табель про ранги»* (стратифікаційно-стигмативні елементи), що закріплює *статус* того чи іншого члена злочинної спільноти. Сюди ж можна зарахувати і *прописку* з її *приколами*, як спосіб визначення положення окремо взятої особи в «табелі про ранги»; наявність *кличок* (*поганял, клікух*), татуювань, певних привілеїв у окремих осіб.

2. *Атрибути поведінки*, до яких відносяться *злочинські закони, тюремні закони, правила та традиції злочинного світу* (включаючи клятви та прокляття), що регулюють взаємини та поведінку в кримінальних спільнотах.

3. *Комунікативні атрибути* включають кримінальний *жаргон (арго), спеціальні жести*, а також деяку частину *кличок і татуювань*, що виступають як засіб інформації, спілкування та взаємодії.

4. *Економічні атрибути* включають *общак та принципи надання матеріальної допомоги*, які є матеріальною базою кримінальних спільнот, їх згуртування, подальшої криміналізації, розширення свого впливу на різні сфери, надання допомоги.

5. *Сексуально-еротичні цінності* відбивають ставлення до осіб як протилежної, так і своєї статі (різного виду статеві збочення, гомосексуалізм, порнографія тощо).

6. *Тюремна лірика* виражена в піснях, рідше у віршах, а також у різних небилицях, що видаються за події, що дійсно мали місце.

7. *Відношення до свого здоров'я* представлено різними варіантами, залежно від того, що вигідно в даний момент: від *симуляції та членошкодження* до завзятого і самозабутнього заняття різними видами спорту (особливо східними *единоборствами та культуризмом*);

8. Шкідливі звички *алкоголізм, наркоманія та токсикоманія* відіграють роль засобу «згуртування», самоствердження та розвантаження.

Знання ознак кримінальної субкультури дозволяє визначити її наявність/відсутність в установі, а дослідження проявів її складових дозволяє виявити її специфіку.

3. Вплив кримінальної субкультури на формування соціальних відносин

Слід зазначити, що у кримінальній субкультурі постійно йде прихована боротьба між *«реформаторами»* (злочинними авторитетами сьогодення, багато з яких купили звання злочинців у законі) і *«традиціоналістами»* – злочинцями в закон старої формації (іноді їх ще називають *непманськими злочинцями*). Злочинці в закон старої формації вимагають неухильного дотримання *злочинського закону*, не бажають «лізти» в політику, категорично відкидають будь-яку співпрацю з владою.

Нова генерація злочинних авторитетів, у свою чергу, вимагає пристосування до існуючої реальності, допускає співпрацю з владою на користь злочинних спільнот (злочинці в закон старої формації співпрацю з владою відкидають, навіть якщо це вигідно злочинним групам), намагаються провести (і часто це вдається) своїх людей у владні (як виконавчі, та законодавчі) структури. Певний час між традиціоналістами і реформаторами спостерігалось хитке перемир'я, хоча між ними періодично відбувалися розбірки. Позиції злочинців у законі – *традиціоналістів* останнім часом значно послабшали. Їм все більше відводиться почесна роль арбітрів, королів без королівств. Єдине, мабуть, місце, де їхні позиції, як і раніше, сильні, – це місця позбавлення волі та ув'язнення під варту (*виправні установи та слідчі ізолятори*). Незважаючи на те, що становище злочинців у законі значно похитнулося, вони й досі залишаються дуже потужною силою в кримінальному світі, а їх вплив на кримінальну субкультуру значно сильніший, ніж у реформаторів.